

Співаймо славу перемозі

Війна — важка, жахна війна переможно завершилась. По берлінській алеї перемогу скрують переможці з червоними прапорами.

Терпимості і важким був цей шлях перемоги. Багато ми вистраждали і пережили ці роки — і важкого і радісного. Серце спиняється від грандіозності подій останніх чотирьох років. Ще цілі століття говорилимуть про них, писатимуть книги, картини, ліпятимуть образи героїв. Історія Великої Вітчизняної війни — невічне джерело натхнення для художників. Нам, сучасникам і учасникам війни, важко ще до кінця усвідомити грандіозність минулих уже днів. Усе це надто ще близьке, хрестильоче, свіже.

Та час зарисовок, начерків уже відійшов. Чає уже ескізи перетворювати в по-лотна. З роками все ширше й ширше розгортається перед нами панорама війни, — одним поглядом ми зможемо охопити ми-луї подій. Але гаяти часу не можна. Засукавшись рукою, треба братися до пра-ці сразу ж, поки події ще є в пам'яті. Адже багато з того, що здавалось нам у сорок першому році мірю, давно здій-нилося. Зера перемоги були посіяні на волоколамському шосе, на підступах до Ленінграда, у важкі дні жовтня, сорок первого року. І без цього жовтня не був бы таким прекрасним цьогорічний Тра-вень. Велич Сталінграда — не тільки в самій п'ятимісячній обороні міста, а й у тому, що вона здійснювалася після лип-невого відступу сорок другого року.

І про все це вже час говорити на весь город, з усім темпераментом і силою, на

яку здатні художники. Важко ще перелічити все те, про що заговорять найближчим часом іх полотна. Берлін, Віден, зустріць на Ельбі, Сталінград, Севастополь, Одеса, галерея наших героїв, спа-лені і зруйновані наші міста в села — неможливо про все це писати не хрестильо-ючись.

Але, беручись до праці, розкладаючи перед собою ескізи, загострюючи олівіці, не можна забувати про те, що картини, присвячені Вітчизняній війні, — це величні документи історії. З цих докумен-тів нашащадки судитимуть про війну. Хоч які добре будуть фарби і цікава композиція, та коли в картині не буде правди, справжньої художньої правди — не варто її писати. Про цю правду думаде кожний щирій художник саме зараз, у дні, коли правда перемогла.

Перед великою картиною в гарній рамі стоїть група бійців. На картині відобра-жено атаку. Вгодовані, гладкі, чистопо-голені червоноармійці в акуратніх кокусіках і бліскучих касках колють, рубають, кромсають насмерть переляканіх німців у зелених шинелях.

Бійці дивляться. Бійці мовчать.

Три роки провоювали, а таких ось не бачив, — каже один з них і відходить до іншої картини.

Цей боєць бачив, брав участь не в одній атакі. На грудях у нього — срібна зірка на чорно-оранжевій стрічці і жовта смужка поранення. Може, художник не бачив війни? Можливо. Та чи можна закинути йому це? Аж ніяк! Сурков ніколи не бачив живих стрільців. Толстой ніколи не зустрівся з Наполеоном і

Кутузовим. Але ж іх твори лишилися найвидатнішими художніми пам'ятниками, описануваними ними події. Бо про все це вони розповідали мовою художньої правди.

Постає інше питання. Можливо, ху-дожник і бачив війну, але ж вважає, що війна — то війна, а картина — це картина. Він вважає, що, відобразивши бій-каве в подертий шинелі, без каски і про-тигаза, він призинить образ оборонця Батьківщини. Мабуть тому він і надає бійців, його прекрасному, молодому обличчю виразу розгляненого витязя, засовує, щоб відобразити почуття обурення, бро-ши — і дає фальшивий образ:

Тема героїзму і патріотизму значно ширша, ніж це здається на першій по-гляд. Імена Гастелло, Матросова, Космо-дем'янського на віки-вічні війнишли в істо-рію нашої країни. Але ж, крім них, є сотні, тисячі бійців і командирів, геро-їзм яких полягає в тому, що вони цілі тижні лежали на передовій або навіть відступали, та відступали так, що, перей-шовши від відступу в наступ, сьогодні відпочивають на східцях імперської кан-целярії.

Бійкий порохом, стомлений, у подер-тій шинелі, боєць, скручуючи цигарку після атаки, виглядає прекраснішим у ти-сячу разів від тих солдукуватих, вигаданих, плачливих червоноармійців у вибліскую-чих касках.

Війна — це не тільки однадцішні ата-ки і вступ наших військ з піднесеними прапорами у визволені міста. Війна — це напруження до краю нервів, зчеплені зуби, гіркота відступів, загибель товаришів, з якими мають виглядати наші міста після війни, та вже архітектори, в усіхому разі, покликані розв'язувати ці завдання, повинні до нового підійти з особливою чуйністю.

І

А ця малорозідана ще галузь мистецтва вимагає від митця великого такту і чуття. Бійці та офіцери однієї гвардійської частини, яка почала свій шлях у Сталінграді, і

на плечах, брудні калюжі, до яких при-падають засмаглі губи.

Війна — це важка праця, важкі, сурові будні. Але в будніх тих — та сама велич, що й у хості червоноармійця, який підно-шує червоний прапор над рябисткам.

За що саме на фронті так люблять ху-дожника Софіертса? З гостре око, за-вімні помітні в найбуденішому — ці-каве і хвилююче. З його севастопольських зарисовок життя лінє таким нестерпним натиском, що подих захоплює. Його «Кон-церт», «Повітряна триговка», «Фотографія гвардійців» п'ять місяців воювали.

— «Надто багато у нас зв'язано з цим курганом, — писали вони. — Кожна бал-ка, кожний окоп, кожна кулеметна пло-щадка можуть розповісти захоплюючу по-вість про героїзм і мужність наших солда-тів. Надто багато крові нашої пролито на цій висоті, надто багато вона нам-контужила, щоб будувати на цьому священному для нас місці кафе, тири і кімнати сміху. Не хотіть смигти там, де треба мовчки стоя-ти, знявши шапки».

Шо можна заперечити проти цього? «Чому не можна іншими засобами від-значити події, що відбулись на цьому кур-гані восени і взимку сорок другого року? — запитують гвардійці. — Чому не зберегти всі ці окопи? Чому не перетворити їх у сучасні музей оборони Сталінграда? На вершині кургану стояв підбитий танк, зза якого точилася борбата протягом трьох місяців. Хіба він, покалічений і прострелений, не був би найяскравішим пам'ятником тих днів?»

Ми наводимо цей лист, щоб нагадати ар-хітекторам, що зовсім не таким простим і легким є завдання увічнення історичних місць. І якщо, не зважаючи на бойові га-рячі дні, війні згадують і думають про те, якими мають виглядати наші міста після війни, та вже архітектори, в усіхому разі, покликані розв'язувати ці завдання, повинні до нового підійти з особливою чуйністю.

На Україні багато визначних історичних місць. Околиці Києва, Одеси, Корсунь-Шев-

ченківського, Тернополя, береги Дністра — ар-хітектори і скульптори покликані їх узва-вити. Треба, по можливості, зберегти істо-ричні місця в тому виді, які вони мали. Архітектура повинна тільки підкреслити, відтінити, повинна організувати простір, але не в якому разі не надмірно заставляти, не придушувати, не підмінити собою благо-родної простоти і суворості місць, де не-давні ще гриміли борги.

Горе兹іані лейпцигський пам'ятник Битви народів і похмурі брили фашистського мо-умента в Танненберзі лишать зразками того, як туپий дух прусацтва і реакції під-хodить до розв'язання цих питань.

Великі події Вітчизняної війни заляють художників на своєрідні розв'язання, гідні цих подій. Пам'ятники окремим героям, мо-ументи на братніх могилах, споруди, присвячені перемогам — усе це вимагає інді-видуального, вдумливого підходу, великої любові і натхнення.

Важко сказати, в яку форму все це вті-литься. Пантеон, триумфальна арка, обеліск, колона? — Уже зараз виникають діскусії. Практика розв'язує їх. На виставці проек-тів Хрестата ми вже бачили — арку у Алаб'яна і майже у всіх авторів — Пантеон. Ми бачили проект пам'ятника жертвам Баб'ячого яру архітектора Власова, бачили результати конкурсу 1943 року на монумен-ти героям Вітчизняної війни. В усьому ць-му багато цікавого, багато спірного, але ж і піднесеного.

Інакше ж не може бути!

Хочеться тільки, щоб, беручись до робо-т, архітектори і скульптори пам'ятників про-лист гвардійців, пам'ятників, що події, якими вони присвячують свої твори, не ма-ли рівних собі в історії людства. Простота, велич і скромність — основні риси сталь-ція, людей, що кували перемогу. Такими ж повинні бути і пам'ятники, присвячені ім і справам, якими вони уславилися.

В. НЕКРАСОВ.